

EUROLIBER

ROGER LIEBI

Biblija i znanost

EUROLIBER

Christliche Literatur-Verbreitung e. V.
Ravensberger Bleiche 6
33649 Bielefeld

Roger Liebi

Biblija i znanost

Otkrića sa zakašnjenjem

1. izdanje 2016.

Za njemačko izdanje:

© 2013 by CLV · Christliche Literatur-Verbreitung

Ravensberger Bleiche 6 · 33649 Bielefeld

Internet: www.clv.de

CIP - Katalogizacija u publikaciji

SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA

U SPLITU

izd. - Split :

EUROLIBER d.o.o.

Uwe Müller

Trg M. Pavlinovića 1

21000 Split

Telefon: 021/782-530

Fax: 021/782-530

mail@euroliber.com.

Izvori slika: Fotolia (ako nije drugačije navedeno)

Autorska prava: Heinrich Thanner

Grafički materijali: Roland Bohner, www.bohner-concept.de, Aach

Slika na naslovnici: Matthias Bohner

Oblikovanje i prijelom: Nicole Schärer, Elfingen, Švicarska

Tisak i uvez: www.schreckhase.de

ISBN 978-953-6423-36-1 (Euroliber)

ISBN 978-3-86699-279-5 (CLV)

Br. za narudžbu 256279 (CLV)

Sadržaj

Uvod – Biblija i znanost	6
Astronomija 1 – Zvijezde su neprebrojive ...	8
Astronomija 2 – Vlašići su povezani.	10
Astronomija 3 – Orionov pojas je odriješen.	12
Fizika 1 – Nuklearna fisija u Bibliji	14
Fizika 2 – Nuklearna fuzija u Bibliji	16
Fizika 3 – Svjetlost – gibanje ili stanje?	18
Geofizika 1 – Zemlja je slobodno tijelo u prostoru	20
Geofizika 2 – Zemlja je kugla	22
Geofizika 3 – Težina zraka	24
Geofizika 4 – Kruženje vode u prirodi	26
Geofizika 5 – Kruženje vjetra	28
Geofizika 6 – Kruženje morskih struja	30
Biologija 1 – Zec ipak preživa ...	32
Biologija 2 – Mrav ipak skuplja zalihe za zimu ...	34
Biologija 3 – Čovjek ipak isprva nije čovječuljak ...	36
Biologija 4 – Obrezanje osmoga dana	38
Ekologija 1 – Protiv istovremene sadnje različitih biljaka	40
Ekologija 2 – Tri godine poštude	42
Ekologija 3 – Subotnja godina	44
Ekologija 4 – Papkari preživaju kao hrana	46
Ekologija 5 – Ribe, ali ne i žabe ...	48
Ekologija 6 – Zaštićene ptice	50
Ekologija 7 – Održivost i ratovanje	52
Higijena i mikrobiologija 1 – Očišćenje od bakterija strvine pranjem	54
Higijena i mikrobiologija 2 – Očišćenje od bakterija strvine odlaganjem i uništavanjem	56
Higijena i mikrobiologija 3 – Bakterije i sjemenje	58
Higijena i mikrobiologija 4 – Bakterije i fekalije	60
Higijena i mikrobiologija 5 – Bakterije i mrtvac	62
Higijena i mikrobiologija 6 – Bakterije i opća higijena	64
Biblija i okoliš – Mojsije i mudrost Egipta	66
Zaključci – Poruka Biblije	68
Izbor iz bibliografije	70
Napomene o biblijskim citatima	73
Autor	75
Web-stranica	77
Putujuća izložba	79

UVOD

Biblija i znanost

»Sve je Pismo od Boga nadahnuto ...«

2. Timoteju 3,16 [Novi zavjet po Prihvaćenom tekstu]

»Savršen je Zakon Jahvin – dušu krijepi;
pouzdana je Svjedočanstvo Jahvino – neuka uči;
prâva je naredba Jahvina - srce sladi ...«

Psalam 19,8-9

Ova knjiga bavi se uspoređivanjem Biblije i znanosti. Brojna otkrića modernih istraživanja zapravo uopće nisu nova. O njima se moglo čitati u Bibliji već prije više tisuća godina. Na sljedećim stranicama to će ilustrirati odabrani primjeri.

Prije uspoređivanja trebamo se najprije pitati:
Što je to znanost, što je to Biblija?

Što je to znanost?

Znanost je ljudski napor sustavnog promatranja, istraživanja i opisivanja prirode, pri čemu su njezini rezultati uvijek privremeni i ograničeni. Izraz: »Griješiti je ljudski« vrijedi i ovdje. Međutim, u znanosti se ipak općenito postiže stalan napredak u spoznaji.

Što je to Biblija?

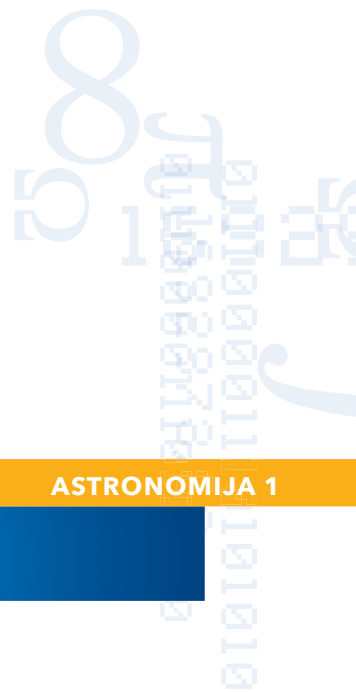
Prema tvrdnjama nje same, Biblija je Božja riječ. Bog ju je nadahnuo, Bog ju je dao. Biblija je izravan Božji govor u zapisanom i fiksiranom obliku. Ona je savršena i bez greške, ne samo kad govori o Bogu i njegovoj milosti, već i onda kad govori o prirodi i povijesti.

Biblija je zbirka sastavljena od 66 knjiga. U njoj izradi sudjelovalo je oko 40 različitih pisaca. Koristili su tri jezika: hebrejski, aramejski i grčki.

Biblija je napisana u razdoblju od približno 1700 godina: Stari zavjet u razdoblju između 1600. i 400. god. pr. Kr. (od Postanka do Malahije), a Novi zavjet između 32. i 100. god. nove ere.

Preciznost kojom je biblijski tekst prenošen kroz tisućljeća jedinstvena je. Znanstvena potvrda Biblije kao povijesnog dokumenta bez premca je u cjelokupnoj svjetskoj književnosti.

Ova knjiga treba ponuditi opipljive argumente za božansko porijeklo Biblije.

Zvijezde su neprebrojive!

»Kao što se vojska nebeska ne može izbrojiti ...«

Jeremija 33,22 (600. god. pr. Kr.)

»Pogledaj na nebo i zvijezde prebroj ako ih možeš prebrojiti.«

Postanak 15,5b (21. stoljeće pr. Kr.)

Golim okom možemo na sjevernoj nebeskoj polutki vidjeti oko 3000 zvijezda. Jednako vrijedi i za južnu polutku. Tako možemo sa Zemlje bez pomagala vidjeti oko 6000 pojedinačnih svijetlih točaka na nebeskom svodu.

Međutim, Biblija izričito kaže da je nama ljudima apsolutno nemoguće odrediti broj zvijezda. Tako su nekada ove biblijske tvrdnje bile u suprotnosti sa znanosti. Godine 1610. Galileo Galilei bio je prvi čovjek koji je usmjerio teleskop prema nebu. Došao je do zaključka da mora postojati oko 30 000 zvijezda. S vremenom su teleskopi sve više usavršavani. Danas se broj zvijezda u dosad istraženom svemiru procjenjuje na približno 10^{22} (= 1 s 22 nule). Nije ih moguće prebrojati. Moguće su samo skromne procjene.

Vlašići su povezani.

»Možeš li *lancem vezati Vlašiće* i razdriješiti spone Orionu?«

Job 38,31 (3. tisućljeće pr. Kr.)

Knjiga o Jobu priča životnu priču iz 3. tisućljeća prije Krista. Bog je pitao Joba može li zajedno povezati zvjezdani skup Vlašića ili Plejada. Vlašići su skup zvijezda u kojem se golim okom može vidjeti 6 do 9 zvijezda. Teleskopom možemo vidjeti najmanje 1200 zvijezda. Sve te zvijezde čine gravitacijom povezan skup koji se giba istim smjerom u svemiru.

Većina od 88 zvijezda koje razlikuje moderna astronomija likovi su kojih pojedine zvijezde nemaju nikakve veze jedna s drugom. Izgledaju povezano ako ih promatramo sa Zemlje. Ali u svemiru te su zvijezde zapravo potpuno prostorno udaljene.

Vlašići su rijetka iznimka. Ove zvijezde gravitacijom su međusobno »vezane«. Kod većine zvijezda pitanje: »Možeš li vezati ...?« bilo bi neprikladno. Ali pitanje upućeno Jobu odnosi se upravo na danas znanstveno dokazanu stvarnost u slučaju Vlašića.

Vlašići (Plejade) u zviježđu Bika.
Crveni krug označava položaj.

ASTRONOMIJA 3

Orionov pojas je odriješen.

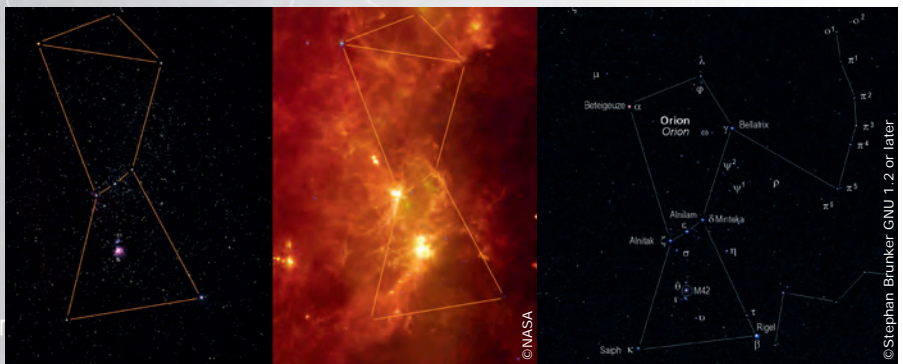
»Možeš li lancem vezati Vlašiče
i *razdriješiti spone Orionu?*«

Job 38,31 (3. tisućljeće pr. Kr.)

Zvijezde Oriona, u blizini Vlašića, sastoji se uglavnom od četiri upečatljive zvijezde poredane u trapez na vanjskom dijelu i tri zvijezde postavljene blizu jedna drugoj na sredini, koje liče na pojas.

Ljudsko oko ne može percipirati ono što se može utvrditi suvremenim znanstvenim mjernim uređajima: ove tri središnje zvijezde doista lete svaka u svome smjeru. One se u svemiru udaljavaju jedna od druge, potpuno drugačije od zvijezda koje čine Vlašiće (Plejade). Božje pitanje Jobu točno pogađa astronomsku činjenicu: Stvoritelj izaziva Joba pitanjem može li odriješiti tri zvijezde Orionova pojasa kao što to samo Bog može.

Nuklearna fisija u Bibliji

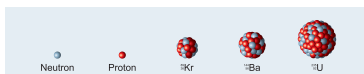
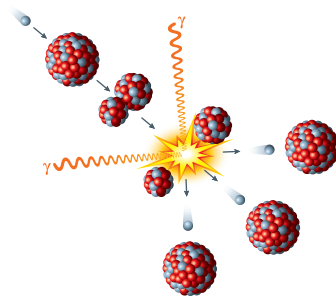
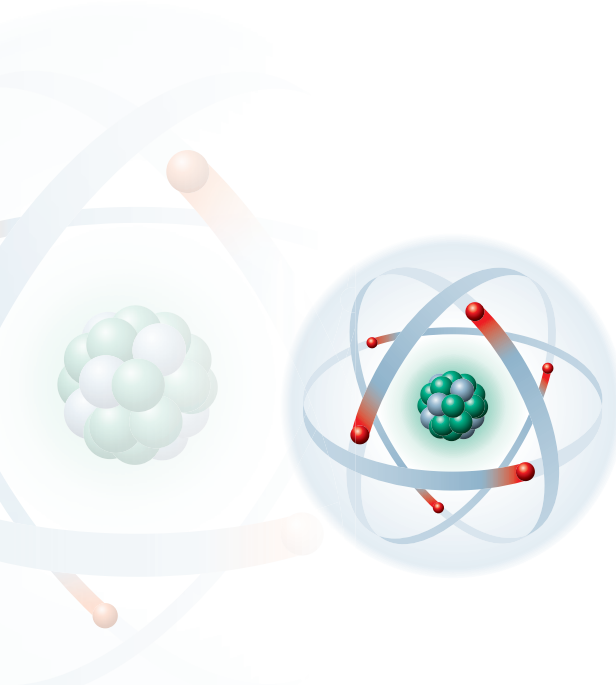
»Doći će kao lopov u noći Dan Gospodinov, u koji će nebesa *s jakim trijeskom* uminuti, *počela se užariti i rastaliti*, a zemlja i djela na njoj *izgorjeti*.
... iščekujući i požurujući dolazak Dana Božjega, zbog kojeg će se nebesa *zapaliti* i raspasti, a počela se užariti i rastaliti.«

2. Petrova 3,10-12 (67. god. n. e.) [Novi zavjet po Prihvaćenom tekstu]

Godine 67. nove ere apostol Petar opisao je smak svijeta na kraju povijesti svemira. Rekao je da će se elementi (= temeljne kemijske čestice materije, atomi) cijeloga svemira rastaliti. Pritom će se osloboditi ogromna količina energije, zajedno s vatrom i nezamislivom bukom.

U znanosti se, međutim, od vremena drevnih Grka sve do početka 20. stoljeća smatralo da su atomi (od grčkog ἄτομος, átomos, »nedjeljivo«) nedjeljivi i zato se ne mogu raspasti.

Međutim, 1938. godine Otto Hahn i Fritz Straßmann u Berlinu su znanstveno uspjeli otkriti cijepanje jezgara uranija. Tek od tada mogu se znanstveno shvatiti Petrove biblijske tvrdnje.

Nuklearna fuzija u Bibliji

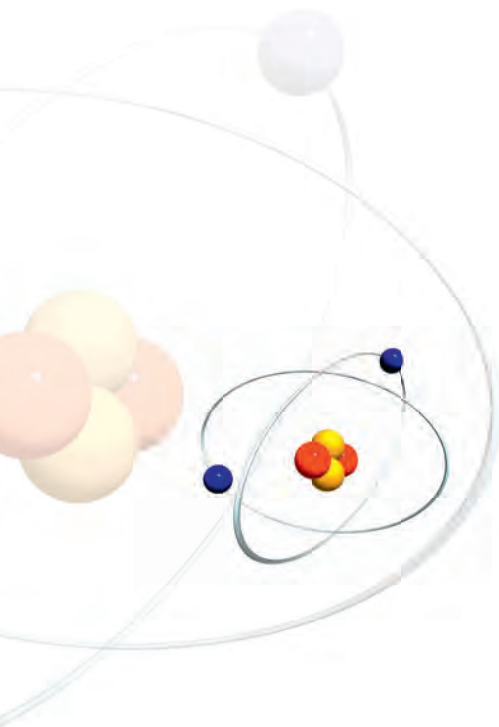
»Doći će kao lopov u noći Dan Gospodinov,
u koji će nebesa *s jakim trijeskom* uminuti,
počela se užariti i *rastaliti*,
a zemlja i djela na njoj *izgorjeti*.
... iščekujući i požurujući
dolazak Dana Božjega, zbog kojeg će se nebesa
zapaliti i raspasti, a *počela se užariti i rastaliti*.«

2. Petrova 3,10-12 (67. god. n. e.) [Novi zavjet po Prihvaćenom tekstu]

Osim cijepanja ili fisije atomskih jezgri, postoji još jedan način dobivanja energije iz materije: stapanjem ili fuzijom atomskih jezgri.

U 2. Petrovoj poslanici ne govori se samo o raspadanju elemenata ili počela, već i o njihovu stapanju. Pritom se također oslobađa ogromna količina energije.

Nuklearna fuzija otkrivena je tek u 20. stoljeću, iako prije nuklearne fisije. Ernest Rutherford prvi je opazio pojavu stapanja atomskih jezgri kad je 1917. god. eksperimentirao s alfa česticama. Godine 1920. Arthur Eddington iznio je pretpostavku da zvijezde (sunca) dobivaju energiju nuklearnom fuzijom. Nakon Drugog svjetskog rata razvili su fizičar Edward Teller i matematičar Stanislaw Ulam u SAD-u hidrogensku bombu temeljenu na fuziji. Dana 1. studenog 1952. detonirana je prva hidrogenska bomba iznad Tihog oceana. Time se konkretno dokazalo da se i nuklearnom fuzijom mogu osloboditi ogromne količine energije.

Svjetlost - gibanje ili stanje?

»Kojim se putem dijeli svjetlost ... ?«

Job 38,24 (3. tisućljeće pr. Kr.), [GBV-Živa Riječ]

Do 17. stoljeća u znanosti se vjerovalo da je svjetlost stanje, slično kao i tama. Ako promatramo svjetlost u svakodnevnom iskustvu, ne dolazimo do uvjerenja da se svjetlost giba. Ako u mračnoj prostoriji zapalimo baklju ili svjetiljku, svjetlost se odmah vidi u cijeloj prostoriji - naizgled apsolutno istovremeno. Gibanje svjetlosti ne može se opaziti kroz ovakve događaje.

Sir Isaac Newton (1643. - 1727.), jedan od najvećih fizičara u povijesti, uspio je dokazati gibanje svjetlosti. Svojom čestičnom teorijom ovaj učenjak opisao je gibanje svjetlosti u prostoru kao nezamislivo brz niz čestica svjetlosti.

Christiaan Huygens (1629. - 1695.) razvio je valnu teoriju. Da bi predstavio drugi aspekt naravi svjetlosti, opisao je gibanje svjetlosti kao val koji se širi prostorom.

Danas znamo da se svjetlost giba nezamislivom brzinom od oko 300 000 km u sekundi.

U Knjizi o Jobu, koja opisuje životnu priču iz 3. tisućljeća prije Krista, bila je već davno poznata činjenica o gibanju svjetlosti, tako što se u njoj govori o »putu svjetlosti«.

GEOZNAOSTI 1

Zemlja je slobodno tijelo u prostoru

»... [Bog] drži zemlju o ništa obješenu.«

Job 26,7b (3. tisućljeće pr. Kr.)

Drevni Babilonci zamišljali su da Zemlja plovi oceanom poput broda.

Drevni Indijci zamišljali su je kao disk koji nose slonovi što stoje na kornjači.

Godine 1543. Kopernik je predočio dokaz da se Zemlja kao kugla slobodno giba svemirom. Sir Isaac Newton (1643. - 1727.) otkrio je zakon gravitacije (masa privlači masu). Tako je mogao objasniti zašto je Zemlja gravitacijom u svemiru »obješena« na određenoj putanji oko Sunca.

Knjiga o Jobu među najstarijim je knjigama Biblije. U njoj se svjedoči da je Bog objesio Zemlju o ništa. Danas znamo da je međuzvezdani prostor u kojem Zemlja »visi« vakuum. To točno odgovara biblijskoj tvrdnji da je ona obješena o »ništa«.

Naš Sunčev sustav

502
110000011
101010
101010

GEOZNAOSTI 2

Zemlja je kugla

»[Bog] stoluje povrh kruga zemaljskog ...«

Izaija 40,22 (700. god. pr. Kr.)

Kinezi su mislili da je Zemlja četvrtasta. Egipćani su opisivali Zemlju kao pravokutnik. Babilonci su je zamišljali kao ploveći brod. Drevni Indijci opisivali su je kao disk koji nose slonovi.

Kristofor Kolumbo želio je 1492. god. plovidbom oko svijeta dokazati da je Zemlja kugla. Prvi kojem je stvarno uspjelo oploviti svijet brodom bio je Fernando Magellan (1480. – 1521.). Time je jasno i izravno znanstveno dokazano da je naš planet oblika kugle. Međutim, već i ranije, u doba antičke Grčke, smatralo se da je Zemlja oblika kugle.

Biblija je posvjedočila da je Zemlja kugla i prije drevnih Grka. Tako je prorok Izaija već oko 700. god. pr. Kr. govorio o Zemlji kao kugli (Izaija 40,22).

Starohebrejska riječ »chug«, koju je upotrijebio Izaija, u Bibliji označava trodimenzionalni krug. U Jobu 22,14 upotrebljava se za opisivanje »kruga nebeskog«.

U rječniku Benjamina Davidsona (Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon, str. 249) riječ »chug« prevodi se kao »sfera« (= kugla). Različiti španjolski prijevodi Biblije npr. prevode izraz »chug ha'aretz« u Izaiji 40,22 kao »el globo de la tierra«.

Rute kojima su prošli Kolumbo, Vasco da Gama i Magellan

Fernando Magellan

502
1
011000011
101010
101010

GEOZNAOSTI 3

Težina zraka

»Kad [Bog] htjede vjetru odrediti težinu, ...«

Job 28,25 (3. tisućljeće pr. Kr.)

Do sredine 17. stoljeća znanstvenici su smatrali da je zrak bespredmetan. »Zrak« je u određenoj mjeri bio sinonim za »ništa«.

Evangelista Torricelli (1608. – 1647.), talijanski matematičar i fizičar, izumio je barometar 1643. god. Tako je uspio dokazati da zrak doista ima težinu. Time je, između ostalog, potvrdio ono što je prethodno mislio Galileo Galilei. Zbog težine zraka, koji nazivamo atmosfera, nalazimo se pod ogromnim tlakom. Ali taj tlak zraka za nas ljude upravo je odgovarajući jer bismo se bez njega rasprsnuli.

Zahvaljujući Bibliji, moglo se znati već tisućljećima ranije da zrak ima težinu. Job je svojim prijateljima govorio o tome da je Bog u svojoj mudrosti prilikom stvaranja zraku ili vjetru izmjerio posve određenu težinu.

Kruženje vode u prirodi

»Sve rijeke teku u more i more se ne prepunja;
odakle rijeke teku, onamo se vraćaju da ponovo
počnu svoj tok.«

Propovjednik 1,7 (Salomon; 10. stoljeće pr. Kr.)

»... [Bog] oblake diže s kraja zemlje ...«

Psalam 135,7 (vjerojatno 11. stoljeće pr. Kr.)

»U visini on skuplja kapi vode te dažd u paru i
maglu pretvara. Pljuskovi tada pljušte iz oblaka, po
mnoštvu ljudskom dažde obilato.«

Job 36,27-28 (3. tisućljeće pr. Kr.)

Mudri kralj Salomon opisao je prije 3000 godina kruženje vode u prirodi u knjizi Propovjednika. Rekao je da sve rijeke izlijevaju svoju vodu u more i da se more unatoč tome ne prepunja te da se ista voda rijekama vraća uvijek istim putem.

Znanstvenici Pierre Perrault i Edme Mariotte otkrili su u 17. stoljeću kruženje vode: voda se preko rijeka i podzemnih tokova vraća u oceane. Zagrijavane sunčevom energijom, svakodnevno se nezamislive količine vode pretvaraju u paru. Iz nje nastaju obaci koje u velikim količinama vjetrovi tjeraju nad kopno. Oblaci se tamo prazne u obliku kiše. Voda se opet vraća u oceane preko rijeka i podzemnih tokova.

Edmond Halley (1656. - 1742.) dokazao je da u globalnim razmjerima postoji ravnoteža između količine oborina i isparavanja.

Biblija je opisala kruženje vode i njegove različite faze tisućama godina prije njihova znanstvena otkrića.

Kruženje vjetra

»Vjetar puše na jug i okreće se na sjever, kovtla se sad ovamo sad onamo i vraća se u novom vrtlogu.«

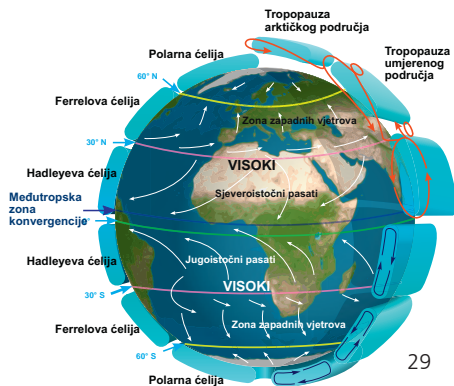
Propovjednik 1,6 (Salomon; 10. stoljeće pr. Kr.)

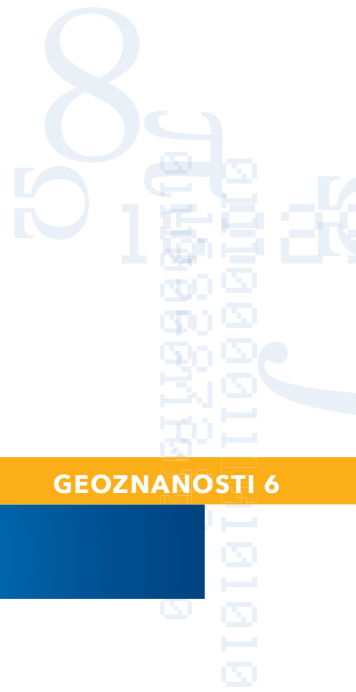

Kralj Salomon opisao je kruženje vjetra sa sjevera prema jugu i s juga prema sjeveru gotovo 3000 godina prije nego što je George Hadley (1685. - 1768.) znanstveno opisao globalni sustav cirkulacije pasata u Hadleyevoj ćeliji.

Između 30. stupnja sjeverne geografske širine i ekvatora (0 stupnjeva geografske širine) kruže pasati. Na ekvatoru zrak se zagrijava i podiže i do 18 kilometara uvis. Nakon toga vjetar struji prema sjeveru u visinama. Na 30 stupnjeva geografske širine sve hladniji zrak spušta se prema tlu i zatim opet struji uz tlo u smjeru ekvatora, prema jugu. Ovaj sustav cirkulacije između 0 i 30 stupnjeva geografske širine naziva se »Hadleyeva ćelija«. Sjevernije, između 30 i 60 stupnjeva te između 60 i 90 stupnjeva geografske širine, postoje još dvije odgovarajuće ćelije. Na južnoj polutki nalaze se ukupno tri takve cirkulacijske ćelije vjetrova koje su zrcalne slike ovih na sjeveru. Zbog rotacije Zemlje pasati donekle skreću od smjera sjever-jug.

Ovakva globalna cirkulacija vjetrova postoji samo u smjeru jug-sjever, ali ne i smjeru zapad-istok. U skladu s ovom znanstvenom činjenicom, i Biblija govori samo o sustavu kruženju vjetra u smjeru jug-sjever.

Kruženje morskih struja

»Ovako govori Jahve, koji put po moru načini i stazu po vodama silnim ...«

Izaija 43,16 (700. god. pr. Kr.)

»... ptice nebeske i ribe morske, i što god prolazi stazama morskim.«

Psalam 8,9 (David; 11. stoljeće pr. Kr.)

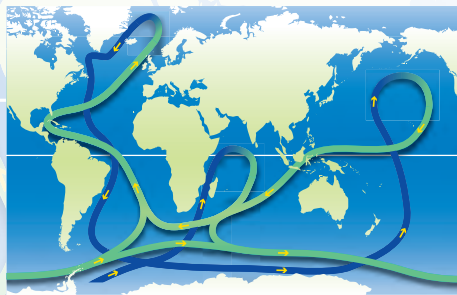
Matthew Fontaine Maury (1806. - 1873.) smatra se ocem znanstvenog istraživanja svjetskih mora (oceanografije). On je pročitao u Bibliji da postoje »morske staze« i da ribe prolaze njima.

To ga je potaklo da istraži te staze. Na kraju je otkrio da u oceanima postoji svjetska mreža struja, tzv. »globalna pokretna traka«. Radi se o ogromnom sustavu kruženja vode, dio kojeg je i Golska struja.

Ovo strujanje oceana pokreću različite sile: vjetrovi, plima i oseka, rotacija Zemlje, razlike temperature i saliniteta.

Oceanske struje sadrže posebno mnogo hranjivih tvari i planktona. Zato se ribe posebno koncentriraju unutar ovih morskih staza.

Poznavanje položaja morskih struja bilo je odlučujuće za optimizaciju pomorskog prometa i ribolov.

Zec ipak preživa ...

»Ali ove [životinje], iako preživaju ili papke imaju, ne smijete jesti: ... [zeca], iako preživa, razdvojena papka nema - za vas je nečist.«

Levitski zakonik 11,4.6 (1605. god. pr. Kr.)

U kontekstu uputa o košer prehrani mesom, Biblija kaže da zec preživa.

Do 1882. god. ovu Mojsijevu tvrdnju iz 1605. god. pr. Kr. kritičari su koristili kao primjer pogreške u Bibliji na području biologije. »Zečevi i kunići nisu preživači jer imaju samo jedan želudac, a ne četiri kao ovce, goveda i koze!« Skeptici su ovako argumentirali kritizirajući Bibliju. Godine 1882. po prvi put znanstveno je opisana tada otkrivena posebna vrsta preživanja (caecotrophia) u jednom francuskom veterinarskom časopisu. Zečevi i kunići u slijepom crijevu stvaraju meke zelene kuglice koje sadrže vitamine koje izlučuju noću i obično već na samom izlazu ponovno uzimaju i gutaju. Kod drugog prolaza mogu se apsorbirati korisni sastojci hrane, unatoč otpornosti celuloze. Ako osujetimo ove životinje u ovom posebnom obliku preživanja, one ubrzo ugibaju. U ovom slučaju znanost kasni 3500 godina.

Želudac preživača

Mrav ipak skuplja zalihe za zimu ...

»Idi k mravu, lijenčino, promatraj njegove pute i budi mudar: on nema vođe, nadzornika ni nadstojnika, ljeti za sebi brine hranu i prikuplja jelo u doba žetve. A ti, dokle će, lijenčino, spavati? Kad ćeš se dići oda sna svoga?«

Izreke 6,6-9 (Salomon; 10. stoljeće pr. Kr.)

»... mravi, nejak stvorovi, koji sebi ljeti spremaju hranu ...«

Izreke 30,25 (Agur Ben Jaqeh; 1. polovica 1. tisućljeća pr. Kr.)

Kod mrava spomenutih u Bibliji radi se o mravima žeteocima, znanstveno svrstanih u rod »Messor«.

Od brojnih vrsta mrava koje žive u Izraelu, najčešće se susreću mravi roda Messor. Biblija govori za njih da sakupljaju zimske zalihe i da su zato uzor vođenja brige o nadolazećim teškim vremenima. Do sredine 19. stoljeća u znanosti se uvijek iznova tvrdilo da Biblija griješi po ovom pitanju.

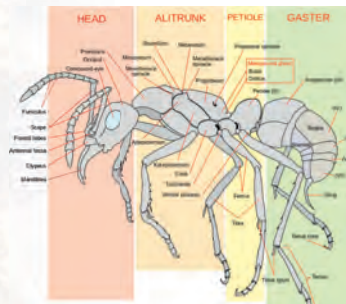
Ali znanstvenici J. T. Moggridge i H. McCook otkrili su 1880. god. da ne griješi Biblija, nego znanost. Ovi mravi doista prikupljaju zalihe, i to u posebne suhe komore u tlu pripremljene za tu svrhu.

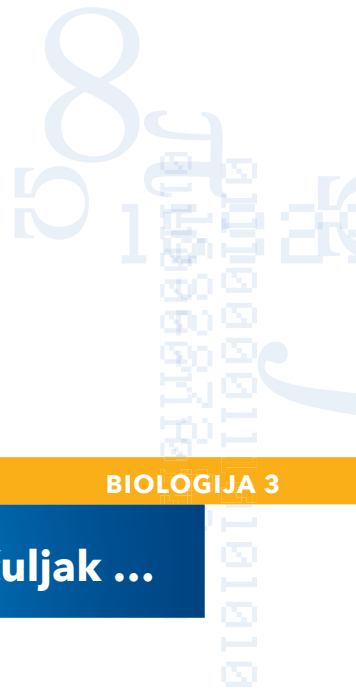
Mrav-radnik iz roda Messor

©Alvesgaspar GNU 1.2 or later

Shematska struktura mrava

Čovjek ipak isprva nije čovječuljak ...

»Oči tvoje već tada gledahu djela moja, sve već bješe zapisano u knjizi tvojoj: dani su mi određeni dok još ne bješe ni jednoga.«

Psalam 139,16 (David; 11. stoljeće pr. Kr.)

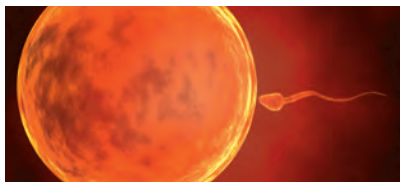

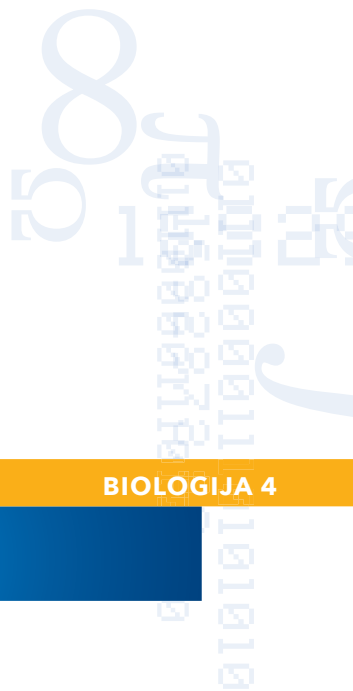
Tek 1677. god. znanost je otkrila postojanje muških sjemenih stanica pomoću mikroskopa.

Otkrio ih je student medicine Johannes Ham. Ali sve do 19. stoljeća mnogi znanstvenici vjerovali su da se u muškoj sjemennoj stanici nalazi sitan čovječuljak. Zamisljali su da taj »sitni čovječuljak« nakon začeća kontinuirano raste u maternici, sve dok nakon približno devet mjeseci na svijet ne dođe novorođenče dugo oko 50 cm. Loši mikroskopi i bujna mašta doveli su do ovakvih rezultata.

Danas znamo da se muško sjeme sastoji od stanica, od kojih se jedna pri začeću sjedinjuje sa ženskom spolnom stanicom - jajašcem. Oplođeno jajašce zatim putuje jajovodom. Oko 36 sati nakon oplodnje, u jajovodu započinju prve diobe stanica. One se zatim događaju približno dvaput dnevno. Tako na početku nastaje kuglasta nakupina stanica koja se nakon nekog vremena počinje brazdati. Kroz nezamislivo složen proces kasnije se razvijaju različiti organi i dijelovi tijela.

Kralj David znao je već u 11. stoljeću prije Krista da je čovjek u najranijoj fazi svog razvoja u obliku kugle. Kad je govorio o svom razvoju u maternici, za opisivanje ove rane faze razvoja upotrijebio je hebrejsku riječ »golem«, što znači »neoblikovana kugla«, »neoblikovana masa« ili »nerazvijena masa«.

Obrezanje osmoga dana

»Osmoga dana neka se
dijete obreže.«

Levitski zakonik 12,3 (1605. god. pr. Kr.)

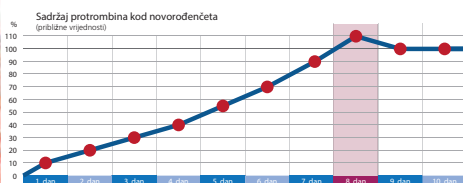
»Svako muško među vama ... kad mu se navrší
osam dana, neka bude obrezano ...«

Postanak 17,12 (2012. god. pr. Kr.)

U Mojsijevu zakonu bilo je propisano da se sva muška djeca trebaju obrezati osmoga dana nakon rođenja kao znak pripadnosti izraelskom narodu. Zašto upravo osmoga dana, a ne prije toga ili čak godinama kasnije?

Od prvog do petog dana nakon rođenja čovjek ima jako malo protrombina u krvi. Protrombin je bjelančevina koja sudjeluje u zgrušavanju krvi. Kod ozljede krv se zgrušava i tako zatvara ranu. Obrezanje prije osmog dana bilo bi jako opasno. Dojenče može iskrvariti. Na primjer, trećeg dana čovjek ima tek 30 % normalne koncentracije protrombina u krvi. Postotak se povećava svakog sljedećeg dana. Osmog dana čovjek ima 110 % protrombina, a devetog dana udio opet pada na 100 %. I tako ostaje dalje. Zato je osmi dan idealan dan za obrezanje.

Moderna znanost ovo je shvatila tek u 20. stoljeću. Kirurški zahvat obrezanja na dojenčetu starom osam dana ne ostavlja svjesno sjećanje. Ova spoznaja objašnjava zašto se obrezanje nije trebalo izvoditi tek godinama nakon rođenja.

Protiv istovremene sadnje različitih bilja

»Držite moje zapovijedi! ... Svoja polja ne zasijavaj dvjema vrstama sjemena ...«

Levitski zakonik 19,19 (1605. god. pr. Kr.)

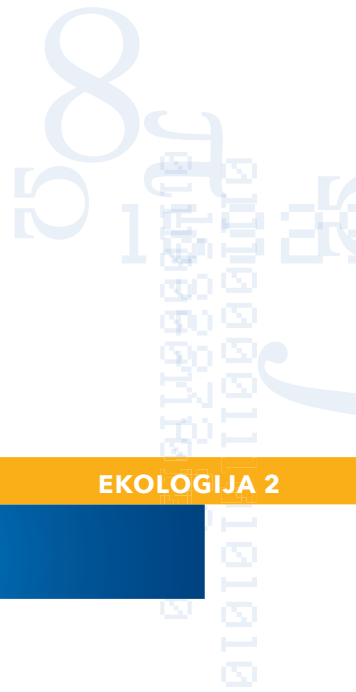
»Po svom vinogradu nemoj sijati drugoga usjeva ...«

Ponovljeni zakon 22,9 (1566. god. pr. Kr.)

Dok je izraelski narod živio u pustari 40 godina nakon izlaska iz Egipta, Mojsije ga je pripremao za budući razvoj Obećane zemlje. Tako im je bilo zabranjeno istovremeno na polja saditi dvije različite vrste biljaka.

Iz perspektive suvremene ekologije danas to lako razumijemo: višegodišnje biljke, kao što su vinova loza i masline, i jednogodišnje biljke koje treba sijati ponovno svake godine, kao što su žitarice, ne bi trebale rasti zajedno. Ako se pridržavamo ovog pravila, spriječit će se prejakom iscrpljivanje tla.

Tri godine poštede

»Kad uđete u zemlju i zasadite bilo kakvu voćku, smatrajte njezine plodove za neobrezane. Tri godine neka vam budu neobrezani: neka se ne jedu.«

Levitski zakonik 19,23 (1605. god. pr. Kr.)

***Mojsije je morao odrediti da se voće
novozasađenih voćaka u Izraelu ne smije jesti
prve tri godine.***

Smisao ove zapovijedi jasan je u svjetlu suvremene ekologije: biomasa voća koje se ne pojede pada na tlo i tako se vraća u ekosustav tijekom prve tri godine rasta stabla. Time se pojačano stvara humus i povećava kapacitet zadržavanja vode u tlu. Sve to dovodilo je do toga da su stabla voćaka na kraju bila veća i stabilnija te donosila veći urod sljedećih godina.

Subotnja godina

»Šest godina zasijavaj svoju zemlju i njezine plodove pobiri, a sedme je godine pusti da počiva neobrađena. Neka se s nje hrani sirotinja tvoga naroda, a što njoj ostane, neka pojedju poljske životinje. Radi tako i sa svojim vinogradom i svojim maslinikom.«

Izlazak 23,10-11 (1606. god. pr. Kr.)

Poljoprivreda u Izraelu bila je biblijski organizirana u ciklusu od sedam godina. Polja je trebalo obrađivati šest godina. Sedme godine, koja je bila subotnja godina, polja je trebalo ostaviti neobrađena.

Svaki sedam puta sedam godina (49 godina) slijedila je tzv. jubilarna subotnja godina, kada se moralo ostaviti polja neobrađena dodatnih godinu dana.

Poštivanje ove zapovijedi nekada je tražilo mnogo vjere. U svjetlu moderne ekologije, danas sve to dobro razumijemo:

Ove godine mirovanja dovodile su do regeneracije ili oporavka tla. To je posljedično dovelo do obnavljanja sloja humusa. Time se u sljedećim godinama mogao očekivati mnogo veći urod.

Papkari preživači kao hrana

»Ovako kažete Izraelcima: 'Ovo su životinje koje između svih četveronožaca na zemlji možete jesti: svaku koja ima papke, ali papke razdvojene, i koja preživa možete jesti. Ali ove, iako preživaju, ili papke imaju, ne smijete jesti: devu, jer iako preživa, razdvojena papka nema - za vas je nečista; svisca, jer iako preživa, razdvojena papka nema - za vas je nečist; [zeca], iako preživa, razdvojena papka nema - za vas je nečist. A svinja, iako ima papak, i to papak razdvojen, ne preživa - za vas je nečista.«

Levitski zakonik 11,2-7 (1605. god. pr. Kr.)

U Levitskom zakoniku 11 detaljno se objašnjava koje životinje Izraelci smiju jesti, a koje ne. Životinje koje se smiju jesti označene su kao »čiste«, a druge kao »nečiste«.

Od sisavaca bili su za prehranu dozvoljeni samo preživači koji su ujedno i parnoprstaši (imaju razdvojene papke), među kojima su npr. goveda, ovce, koze, srne, jeleni i sl. Ove životinje u svom želucu imaju brojne bakterije koje služe za razgradnju i iskorištavanje najtvrdih vrsta trave. Hrane se hranom koja je ljudima neupotrebljiva. To je jako važno u vrijeme ograničenih resursa! Nasuprot tome, npr. svinje jedu sve što mogu jesti i ljudi.

Moderna znanost utvrdila je da preživači parnoprstaši u pravilu uzrokuju manje bolesti od mnogih drugih sisavaca, npr. svinja. Izbjegavanje opasnih vrsta mesa posebno je značajno u toplim klimatskim područjima kao što je to Bliski istok. Biblijske upute dokazale su se idealnima za zdravu prehranu mesom u Izraelu.

Ribe, ali ne i žabe...

»Od svih vodenih životinja ove možete jesti: sve što živi u vodi, bilo u morima, bilo u rijekama, a ima peraje i ljuske možete jesti . A što u morima i rijekama nema peraja i ljusaka - sve životinjice u vodi, sva živa vodena bića - neka su vam odvratna i odvratna neka vam ostanu! Mesa od njih nemojte jesti, a njihove strvine držite za odvratnost.«

Levitski zakonik 11,9-11 (1605. god. pr. Kr.)

U Levitskom zakoniku 11 objašnjava se koje vodene životinje se smatraju čistima za jelo (košer): sve ribe s ljuskama i perajama. Sve ostale životinje, kao što su žabe i drugi vodozemci, ne smije se koristiti kao namirnice.

Životinje koje se nisu smjele jesti time su bile zaštićene. Između ostalog, ove upute bile su idealna zaštita od malarije. Žabe i ostali vodozemci jedu komarce koji prenose malariju.

Jedan primjer iz današnjice ilustrira značenje ove upute: Bangladeš je od oko 1975. god. izvezio velike količine žabljih krakova u Francusku. To je u Bangladešu dovelo do dramatične epidemije malarije. Područja u kojima nekada nije bilo malarije bila su opustošena.

Zaštićene ptice

»Od ptica neka su vam ove odvratne i neka se ne jedu - odvratnost su:
orao, orao strvinar i jastreb,
tetrijev i sokol bilo koje vrste;
gavran svih vrsta; noj, kobac i galeb;
lastavica svake vrste;
sova, gnjurac, ušara, labud, pelikan, droplja; roda,
čaplja svake vrste; pupavac i šišmiš.«

Levitski zakonik 11,13-19 (1605. god. pr. Kr.)

U Levitskom zakoniku 11,13-19 objašnjava se koje leteće životinje (ptice i šišmiše) izraelski narod ne smije jesti. Ako usporedimo prehranu zaštićenih životinja s prehranom životinja dozvoljenih za jelo, možemo primijetiti da se iza ovog krije ekološki način razmišljanja.

Zaštićene (nisu dozvoljene za jelo)

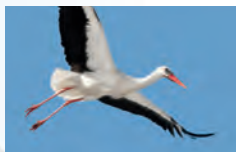
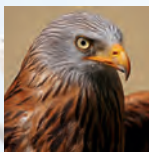
- Ptice grabljivice: ptice, sisavci, miševi, štakori
- Lešinari: strvina
- Rode: ribe, žabe, miševi, kukci
- Čaplje, kormorani: ribe, žabe, miševi
- Nojevi: biljke, kukci (uključujući skakavce)
- Galebovi: ribe, miševi
- Sove, ušare: ptice, sisavci, štakori, miševi
- Gavrani, vrane: svejedi, strvina
- Pupavci: kukci, skakavci
- Šišmiši: veliki kukci

Dozvoljene za jelo

- Guske: lišće, sjeme
- Patke: lišće, sjeme, ribe
- Golubovi: lišće, sjeme
- Fazani: lišće, sjeme
- Jarebice: lišće, sjeme
- Ptice pjevice: lišće, sjeme, mali kukci
- Vodomari: ribe, kukci
- Sadže: lišće, sjeme

Zaštićene ptice koje se hrane strvinama predstavljaju zdravstvenu policiju. U ekološkom smislu, ove životinje vraćaju hranjive tvari iz pokvarenog mesa natrag u kruženje tvari u prirodi. Životinje koje se hrane štakorima i miševima djeluju kao zaštita od kuge (miševi i štakori šire bakterije kuge). Životinje koje jedu skakavce bile su korisne u borbi protiv najezda skakavaca koje su prijetile Izraelu iz istočne Afrike.

Crveni jastreb

Održivost i ratovanje

»Kad navališ na kakav grad pa ga moradneš
dugo opsjedati da ga osvojiš, nemoj uništavati
njegovih stabala zasijecajući u njih sjekirom.
Možeš im jesti plod, a nemoj ih sjeći.«

Ponovljeni zakon 20,19 (1566. god. pr. Kr.)

Mojsijev zakon zabranjivao je ekološko uništavanje okoliša sječom stabala u uvjetima rata.

Drevni Rimljani nisu poznavali ovakvu zapovijed. Posljedično, uvijek iznova provodili su »politiku spaljene zemlje« te uništavali cijele pokrajine koje su tako pretvorene u unakaženu pustoš. Ovakav način ratovanja mogao je uzrokovati glad i katastrofalne posljedice za civilno stanovništvo. Tijekom povijesti i sve do naših vremena ova zla taktika uvijek iznova koristila se u ratovanju. Od 1907. godine Haškom konvencijom politika spaljene zemlje stavljena je izvan zakona kao kršenje ljudskih prava.

»Politika spaljene zemlje« Saddama Husseina u Kuvajtu (1991.)

Očišćenje od bakterija strvine pranjem

»Te su životinje od svih što gmižu za vas nečiste. Tko ih se mrtvih dotakne neka je nečist do večeri. A na što koja od njih mrtva padne, neka je onečišćeno: bio to kakav drveni predmet ili odjeća, koža ili vreća. Svaki takav predmet koji se upotrebljava neka se zamoči u vodu i ostane nečist do večeri. Onda neka je opet čist.«

Levitski zakonik 11,31-32 (1605. god. pr. Kr.)

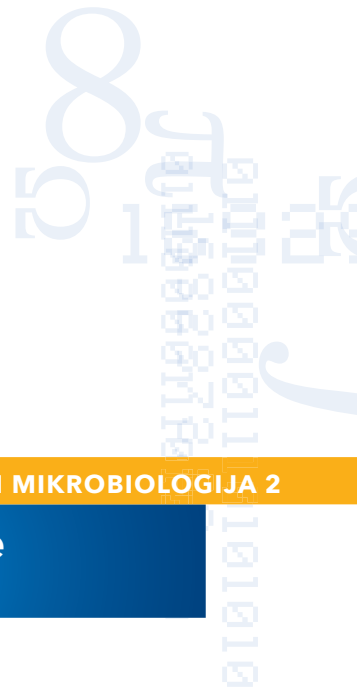
Njemačko društvo za higijenu i mikrobiologiju definira »higijenu« na sljedeći način: »Nauk o prevenciji bolesti i održavanju, promicanju i utvrđivanju zdravlja.«

Tisućljećima prije nego što je znanost otkrila suvremene higijenske mjere, Biblija je naučavala takve upute za ponašanje.

Mojsijev zakon naučavao je da kontakt uginulih životinja s uporabnim predmetima i odjećom uzrokuje onečišćenje koje se pak može ukloniti pranjem vodom.

U svjetlu suvremene higijene i mikrobiologije, ove upute možemo dobro razumjeti i shvatiti tisućljećima kasnije: strvina npr. miša ili štakora sadrži otrovne i jako štetne bakterije. Predmeti onečišćeni kontaktom s njom mogu se ipak očistiti od tih bakterija pranjem vodom, tako da se nakon toga bez problema mogu ponovno upotrebljavati.

Očišćenje od bakterija strvine odlaganjem i uništavanjem

»Upadne li što od njih u kakvu zemljanu posudu, razbijte je; sve je u njoj onečišćeno. A bilo kakva hrana što se jede, ako na nju kapne voda iz te posude, bit će onečišćena. Svaka tekućina što se pije u svakoj takvoj posudi neka se smatra nečistom.«

Levitski zakonik 11,33–34 (1605. god. pr. Kr.)

Prema higijenskim propisima iz Levitskog zakonika 11, morala se razbiti zemljana posuda ako je u vodu u njoj upala uginula životinja. Takvu vodu više se nije smjelo piti. Hrana koja je došla u doticaj s tom vodom nije se više smjela jesti.

Ono što je nekada bilo neshvatljivo, potpuno je jasno u svjetlu suvremene mikrobiologije: tjelesne tekućine, npr. iz uginula miša, mogu se zadržati u porama zemljane posude. Čak i kad se takva posuda opere vodom, ove bakterije ostaju zalijepljene u njoj. Zemljana posuda onečišćena na ovaj način zato je neupotrebljiva i mora se povući iz upotrebe uništavanjem.

Za razliku od toga, u Levitskom zakoniku 6,21 naučava se da se metalna posuda koja je postala nečista može ponovno upotrebljavati nakon ribanja i pranja vodom. Naime, bakterije se ne mogu tako lako ugniježiti u metal kao u pore zemljane posude.

Bakterije uzrokuju potpuno onečišćenje tekućina. Osim toga, njima se šire bakterije koje uzrokuju zarazu. Zato se te tekućine više nisu smjele piti.

Bakterije i sjemenje

»Ako što od njihova strva padne na žitno sjemenje što će se sijati, ono ostaje čisto; ali ako se sjemenje nakvasi vodom, a onda na nj padne što od njihove crkotine, neka je za vas nečisto.«

Levitski zakonik 11,37-38 (1605. god. pr. Kr.)

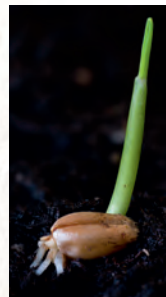
U Levitskom zakoniku 11 nalazi se iznenađujući nauk da kontakt strvine sa sjemenom ne uzrokuje onečišćenje, osim ako je sjeme prethodno bilo u kontaktu s vodom.

Do otkrića bakterija u 19. stoljeću mogli smo se na ovom mjestu začuđeno pitati: Zašto strvina ne onečišćuje sjeme za sijanje, iako kontakt s uginulim životinjama onečišćuje sve moguće predmete iz svakodnevnog života? Tada se moralo jednostavno vjerovati da je Božja riječ u pravu čak i kad je ne možemo shvatiti svojom ograničenom logikom.

Danas to razumijemo bez problema. Bakterije obično ne mogu zaraziti sjeme zato jer je ono previše suho. Ali čim se sjeme namoči i zato počne klijati, sve se mijenja: strvina u kontaktu s nabubrenim sjemenom u nekoliko sati dovodi do infekcijske katastrofe. Biblija vrlo izričito upozorava na ovaj slučaj.

Legionela

Bakterije i fekalije

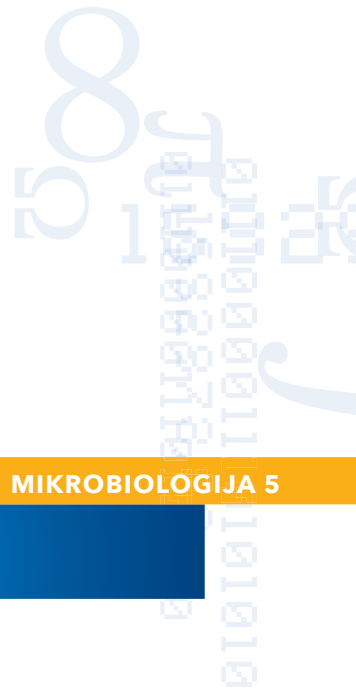
»Imaj izvan tabora mjesto gdje ćeš ići napolje. Sa svojom opremom nosi i lopaticu: njome ćeš, kad ideš napolje, iskopati rupu i poslije zatrpati svoju nečist.«

Ponovljeni zakon 23,13-14 (1566. god. pr. Kr.)

U Ponovljenom zakonu 23 Izrael se upućuje kako se treba ophoditi prema fekalijama. Nužda se tijekom lutanja pustarom morala obavljati izvan tabora. Izmet je trebalo zakopati pomoću lopatice.

Zahvaljujući ovim uputama Izrael je očuvan od teških bolesti kao što su npr. tifus, kolera i dizenterija. Čak i u Europi ova spoznaja nije bila općenito poznata sve do početka 20. stoljeća. Sve do 19. stoljeća obično je više vojnika umiralo u vojnim taborima nego na bojnopolju zato jer se nije znalo kako pravilno riješiti problem fekalija. Kroz znanje sadržano u biblijskim uputama, u prošlosti se moglo sačuvati mnoštvo ljudi od prijevremene smrti.

Bakterije i mrtvaci

»Tko se dotakne mrtva ljudskog tijela neka je nečist sedam dana ... A na otvorenu polju tko se god dotakne poginuloga od mača, ili mrtvaca, ili ljudskih kostiju, ili groba neka je nečist sedam dana ... Taj onda neka opere svoju odjeću, okupa se u vodi i neka je navečer čist.«

Brojevi 19,11.16.19 (1566. god. pr. Kr.)

Mojsijev zakon poučavao je da izravan kontakt s ljudskim truplom onečišćuje. Ritualnim pranjem u vodi može se od toga očistiti. Zakon je propisivao kompliciran ritual očišćenja koji je, uz duboku simboličnu pouku, tjerao Izrael na to da svede kontakte s mrtvacima na najmanju moguću mjeru.

Sve do sredine 19. stoljeća znanost je kriva za ignoriranje spoznaje koja se nalazi iza ove zapovijedi. Ponekad je umiralo i do 66 % roditelja. Židovski liječnik dr. med. Ignaz Semmelweis (1818. – 1865.) prvi je zahtijevao od svojih studenata da temeljito operu ruke prije pomaganja pri porodu u rađaoni bolnice. Time je uspio drastično smanjiti smrtnost od babinje groznice na svom odjelu.

Semmelweis je od mnogih svojih znanstvenih kolega doživio teško zlostavljanje, što je dovelo do toga da je na kraju završio u umobolnici. Drugi nisu smatrali problematičnim to što su prvo secirali trupla u svrhu istraživanja i zatim neopranih ruku pomagali pri porodu. Tek kasnije dr. med. Joseph Lister (1827. – 1912.) uspio je općenito uvesti higijenske mjere u medicinu.

Bakterije i opća higijena

»A svaki koga se onaj koji ima izljev dotakne neopranih ruku neka svoju odjeću opere, u vodi se okupa i ostane nečist do večeri.«

Levitski zakonik 15,11 (1605. god. pr. Kr.)

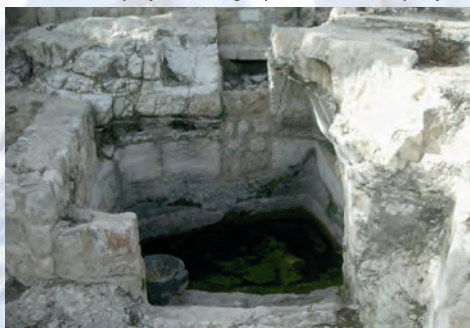

U Levitskom zakoniku 15 i 17 poučava se Izrael da se redovito čisti od raznih onečišćenja ritualnim pranjem. U čišćenje su bili uključeni i odjeća i uporabni predmeti.

Ovakva razina higijene nije se općenito održavala u Europi sve do novijeg doba, što je vodilo do brojnih nepotrebnih bolesti. Kad je, na primjer, Europom harala »crna smrt« (kuga) između 1347. i 1353. godine, odnijela je oko 25 milijuna ljudskih života. Međutim, među Židovima bilo je najmanje žrtava epidemije jer nitko nije održavao takvu tjelesnu higijenu kao oni. Kad se uvidjelo da su Židovi mnogo manje pogođeni, bili su optuženi da oni uzrokuju kugu tako što truju izvore vode. Posljedično, u Europi je ubijeno oko milijun Židova.

Arheološko iskopanje židovskog kupališta za obredna pranja

BIBLIJA I OKOLIŠ

Mojsije i mudrost Egipta

»Ja sam vas, eto, poučio o zakonima i uredbama, kako mi je Jahve, Bog moj, naredio da ih vršite u zemlji u koju idete da je zaposjednete. Držite ih i vršite: to će u očima naroda biti vaša mudrost i vaša razboritost. Kad oni čuju za sve ove zakone, reći će: 'Samo je jedan narod mudar i pametan, a to je ovaj veliki narod.'«

Ponovljeni zakon 4,5-6

Mojsije je u 17. stoljeću prije Krista obrazovan u svojoj mudrosti Egipta na faraonovu dvoru.¹ Egipat je tada bio vodeća civilizacija svijeta. Dok je Mojsije pisao prvih pet knjiga Biblije, ipak nije dozvolio da na njega utječu potpuno pogrešne »znanstvene spoznaje« njegova vremena.

Papirus Ebers nastao je približno 1550. god. pr. Kr., dakle u vrijeme Mojsija. U njemu navedene medicinske upute sadrže mnogo »znanstvene mudrosti« tadašnjeg Egipta koja nas danas šokira i koja je u potpunoj suprotnosti s mudrošću Biblije.

Sljedeći primjeri trebaju to ilustrirati:

- Da bi se izbjeglo pojavljivanje sijede kose, treba mazati glavu krvlju crnog teleta koja je kuhana u ulju ili mašču čegrtuše.
- Preporučali su se lijekovi od krvi guštera, svinjskih ušiju, pokvarenog mesa, ali i od izmeta magaraca, ljudi i mačaka.

Mojsije nije preuzeo ništa od ovih »mudrosti« iz svijeta koji ga je okruživao. Biblija je ostala potpuno netaknuta ovim medicinskim zabludama.

¹Djela apostolska 7,22

ZAKLJUČCI

Poruka Biblije

»Pomirite se s Bogom!«

2. Korinćanima 5,20b

»Ako priznamo grijehе svoje, vjеran je on i pravedan: otpustit ćе nam grijehе i oćistiti nas od svake nepravde.«

1. Ivanova 1,9

»Uistinu, Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinoroćdenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vjećni.«

Ivan 3,16

Predviđanje brojnih modernih znanstvenih otkrića u Bibliji jasno ukazuje na njezino božansko nadahnuće. Dok se znanost stalno morala i još se uvijek mora ispravljati i iznova orijentirati, Bibliju nikada ne treba iznova pisati. Ona je kroz tisućljeća uvijek bila u pravu. Isplati se pouzdati se u nju i biti joj poslušan, čak i ako ne razumijemo uvijek njezine zapovijedi.

Postoje i drugi važni pokazatelji koji ukazuju na nadahnuće Biblije, npr.:

- unutarne jedinstvo cijele povijesti spasenja i nauka Biblije,
- ispunjena proročanstva (npr. više od 300 proročanstava o Isusu Kristu, više od 200 proročanstava o svjetskoj povijesti u Danielu, više od 175 proročanstava o »posljednjim vremenima«),
- moralna snaga i autoritet Biblije,
- Biblija ima snagu mijenjati živote.

Zato se isplati pouzdati se u Bibliju u svemu jer se uvijek pokazala vjerodostojnom. Time se također jasno pokazuje da nam Bog govori kroz Bibliju i da, vjerujući njegovoj nadahnutoj Riječi, u konačnici vjerujemo njemu.

Uz svu logiku i mudrost sadržane u Bibliji, cilj njezine poruke prije svega je prepoznati Boga. Biblija nam daje odgovore na važna pitanja našeg života.

Svatko tko se njome bavi iskrena i otvorena srca može iskusiti da je Biblija, Božja riječ, stvarno »živa riječ«.

Biblija kaže da se moramo pomiriti s Bogom. U molitvi moramo Bogu priznati svoju krivicu i pokajati se. Isus Krist umro je kao zamjenik umjesto nas da bismo mogli biti pošteđeni vječne Božje osude. Tko svjesno prihvati Isusa Krista kao Spasitelja i Gospodina te se obrati od svog pogrešnog puta, time će biti pomiren s Bogom i primiti će potpuno oprostjenje i vječni život.

- BIBLIA HEBRAICA STUTTGARTENSIA, Stuttgart, 4. izdanje, 1990.
- BIBLEWORKS 8.0, Software for Biblical Exegesis & Research (<http://www.bibleworks.com/>).
- BRIEM, W.: Die Sterne und die Bibel, Hückeswagen, 1970.
- DAVIDSON, B.: Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon, London, 1848.
- ELBERFELDER BIBEL, 1905.
- GESENIUS, W. / BUHL, F.: Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, 17. izdanje, Berlin, Göttingen, Heidelberg, 1962.
- GESENIUS, W. / MEYER, R. / DONNER, H.: Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, bearbeitet. und herausgegeben. von Meyer, Rudolf und Donner, Herbert, 18. izdanje, Berlin, Heidelberg, New York, London, Pariz, Tokyo, svezak I: 1987., svezak II: 1995.
- GOTTWALDT, W.: Wissenschaft contra Bibel?
- HÜTTERMANN, A. P. / HÜTTERMANN, A. H.: Am Anfang war die Ökologie, Naturverständnis im Alten Testament, München, 2002.

-
- KÖHLER, L. / BAUMGARTNER, W.: Hebräisches und aramäisches Lexikon zum Alten Testament, 3. izdanje, Leiden, izdanje I, 1967., izdanje II, 1974., izdanje III, 1983., izdanje IV, 1990., izdanje V (aramejski leksikon), 1995.
  - KÖNIG, E.: Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament mit Einschaltung und Analyse aller schwer erkennbaren Formen, Deutung der Eigennamen sowie der massoretischen Randbemerkungen und einem deutsch-hebräischen Wortregister, Leipzig 1910.
  - MORTON, J. S.: Die Wissenschaft hat Verspätung, Marburg an der Lahn, 1979.
  - LIDDELL, H. / SCOTT, R.: A Greek-English Lexicon, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie, and with the co-operation of many scholars, with a supplement, Oxford, 1992.
  - MCMILLEN, S. J.: Vermeidbare Krankheiten, Argumente eines Arztes anhand der Bibel, 6. izdanje, Wuppertal, 1973.
  - MUNCASTER, R. O.: Science, Was the Bible Ahead of its Time? Eugene, Oregon 2000.
  - PAILER, N. / KRABBE, A.: Der Vermessene Kosmos, Ursprungsfragen kritisch betrachtet, o.O. 2006.
  - ROBINSON, M. A. / PIERPONT, W. G.: The New Testament in the Original Greek according to the Byzantine / Majority Text-form, Introduction and appendix by the editors, executive editor W. D. McBrayer, Atlanta 1991.
  - SANTA BIBLIA, REINA-VALERA, Revisión de 1909.
  - SANTA BIBLIA, REINA-VALERA-GOMEZ, Revisión de 2004.

NAPOMENE O BIBLIJSKIM CITATIMA

Ako nije drugačije navedeno, biblijski citati preuzeti su iz Biblije u izdanju Kršćanske sadašnjosti, prijevod dr. Ljudevita Rupčića, Silvija Grubišića i Filiberta Gassa, izdanje 1994. Uglate zagrade unutar biblijskog teksta označavaju dodatke koji nisu dio biblijskog teksta. Nasuprot tome, dijelovi navedeni u okruglim zagradaama dio su biblijskog teksta. Hebrejsko Božje ime »JHWH« prikazuje se onako kako je navedeno u prijevodu.

Dr. theol. Roger Liebi, rođen 1958., oženjen je Myriam, ima šestero djece,¹ studirao je glazbu (Konzervatorij i visoka glazbena škola Zürich, violina i klavir), jezike biblijskog svijeta (grčki, klasični i suvremeni hebrejski, aramejski i akadski) i teologiju. Doktorirao je na Whitefield Theological Seminary na Floridi, SAD, na stručnom

području judaistike i arheologije disertacijom na temu Drugog hrama u Jeruzalemu. Od 2004. do 2011. predavao je kao docent arheologiju Izraela i Bliskog istoka. Djeluje u različitim zemljama kao biblijski učitelj i predavač. Suradivao je na tri projekta prevođenja Biblije kao prevoditelj. Na temelju svog dugogodišnjeg bavljenja Biblijom i njoj bliskim područjima znanosti, izdao je niz publikacija.

---

¹ Najstariji sin Nathan Eljoenai poginuo je 2009. godine u tragičnoj sportskoj nesreći u Aareu.

WEB-STRANICA

Osobna web-stranica autora s rasporedom termina, mogućnošću preuzimanja bilješki predavanja i sl. nalazi se na (samo na njemačkom jeziku):

www.rogerliebi.ch.

E-mail adresa: info@rogerliebi.ch

Izložba »Biblija i znanost - Otkrića sa zakašnjenjem«

Uz temu ove knjige postoji putujuća izložba s oko 30 *roll-up* transparenata i aluminijskih okvira koju ćemo vam rado iznajmiti. Molimo obratite se gosp. Uwe Mülleru na mail@euroliber.com.

Ostale informacije o izložbi potražite na www.euroliber.hr.

